

SARS e ikgafetše go fihlelela tekanyetšo ya godimo ya ditseno tša motšhelo

26 Oktobore 2022 – Ditirelo tša Motšhelo tša Afrika Borwa (SARS) di amogela tiišetšo ya phegelelo ya Tona ya Ditšhelete, Mrn. Enoch Godongwana, go kgonthiša gore ditšhelete tša mmušo di dirišwa ka tekanyo, phethagalo le ka mokgwa wa go fetoga go thekga ditebo tša tšwetšopele ya Afrika Borwa.

Molaetša wa Tona wa pholisi o tsepeletše go maatlafatšo ya potego ya fisikale ya Afrika Borwa go ditekanyetšo tša gare ka go laola ditšhelete tša naga ka tlhokomelo. Mošomo wa SARS o magareng ka lebaka la gore phethagalo ya dikoleka tša ditseno tša motšhelo di abela go sekgoba sa fisikale seo se hlokegago go fihlelela mabaka a pele a ditshenyagelo tša leago le bohlokwa le dipeeletšo mola go lebeletšwe kudu ditshenyagelo tša sekoloto sa ditirelo.

Go fana ka Polelo ya Pholisi ya Tekanyetšo ya Nako ya Gare (MTBPS) ka Palamente lehono, Tona ya Ditšhelete o okeditše tekanyetšo ya koleka ya ditšhelete yeo SARS e swanetšego go e koleka go ya go R1682bn go tloga go R1 598bn. SARS e fana ka palo ya dipersente tše 90 tša metšhelo ka moka ya mmušo, yeo e dirago gore koketšo ye ya metšhelo yeo e kolekwago ke SARS e be mošomo o mogolo kudu.

“Bjale ka SARS, re amogela ditlhotlho tša ditekanyetšo tša go boeletšwa tša godimo. Mola ditekanyo tše di boeleditšwego di le godimo, re tloga re ikgafetše go šoma ka thata go ya ka mo go dumeletšwego go ya ka molao go fihlelela ditlhotlho tše.” gwa realo Khomišinare wa SARS Edward Kieswetter.

O tladitše ka gore “kagoleswa ya SARS e tloga e hlatselwa ke kaonafatšo ya koleka ya ditseno tša motšhelo. Re tloga re bea motheo wa tiišetšo bakeng sa tikologo ye e mpsha yeo e tlhohleletšwago ke data ya go kopanywa ya go kgontšha tshedimošo le kago ya theknolotši le go thwala bašomi ba mabokgoni, bao ka moka ba kgathilego tema ya katlego ya leeto le la mpsafatšo. Re tloga re na le boikgafo bja go swana bja go lwantšhana le ditiragalo tša bosenyi le tše di sego molaong. SARS e tlogile e phethagaditše dikeletšo tša Khomišene ya Nugent, mola dikeletšo tša go tšwa pele di tswalantšwe le tša Khomišene ya Zondo ya go thopšwa ga mmušo.”

Lenyaga SARS e keteka ngwaga wa nyakalalo wa go tlhongwa semmušo ga SARS ka la 01 Oktobore 1997 go ya ka Molao wa Ditirelo tša Motšhelo tša Afrika Borwa. Molao wo o file setheo tagafara ya go hleka ya go koleka ditseno tša metšhelo ka moka yeo e swanetšego, go kgonthiša obamelo ya botlalo ya balefela motšhelo le go nolofatši kgwebo, gammogo le go šireletša ekonomi, setšhaba sa rena le mellwane ya rena. Go tloga ge e sale e tlhongwa

mengwaga ye 25 ya go feta SARS e kolekile palo ya go feta R18 trillion bakeng sa tšwetšopele ya selegae le ekonomi ya naga.

Ditseno tša motšhelo wa kroso di lebeletšwe go fetiša ditekanyo tšeo di tlhagišitšwego ka nako ya Tekanyetšo ya ditšhelete ya 2022 ka R83.5bn ka 2022/23, yeo go letetšwego gore motšhelo wa letseno la koporeite o tlo dira R62.8 bn. Dikoleka tša go maatlafala tša motšhelo wa letseno la mong di letetšwe go dira tlaleletšo ya R8.2 bn go nyalelana le dikakanyo tša Tebelelogape ya Tekanyetšo ya ditšhelete ya 2022.

Go latela mathomo a mabotse a ngwaga ge kgolo ya maleba ya GDP ya Afrika Borwa e fetišitše ditetelo tša dikholofelo tše dintši, di tlhohleleditšwe ke ditiragalo tša moepo le diloga ka Q1-2022, ekonomi e tlhokofaditšwe ke dipušetšomorago ka kotara ya bobedi ya 2022 ka lebaka la difektara tša ekonomi ya gae le le lefase ka bophara, bjalo ka dintwa tša Russia-Ukraine, mafula a ka KZN le dilete tše dingwe gammogo le dingangišano tša mekgatlo ya bašomi.

GDP ya Afrika Borwa e holofetšwe go oketšwa ka 1.9% ka 2022 go tloga go 4.9% ka 2021, gomme 2023 e holofetšwe go theogela tlase go ya pele ka 1.1%. Dikoleka tša ditseno tša motšhelo go tloga ka la 30 Setemere 2022, di dirile R784.8bn, yeo e dirilego koketšo ya R64.7bn (9.0%) kgatlhanong le dikoleka tša ngwagola tša R751.0bn. Dikoleka ka moka tša kgatlhanong le ngwagola di laetša koketšo ya godimo ntle le Levi ya Makhura yeo e rekhotilego khunyelo ya R9.1bn (-20.9%). Go tloga lenyaga go fihla ka letšatšikgwedi le koketšo e fokotšegile ka seripa ka palomoka ya ditefelo tše di dirilwego tša ditefelamorago tšeo di bilego R32.5bn (20.9%) palo e godimo go feta ngwagola, ka ditefelamorago tša VAT tša R26.2bn (21.0%) tša palo ya godimo go fetiša seripa sa mathomo sa ngwaga.

Tekanyetšo ya ditšhelete ka Feberware 2022, ditseno tša motšhelo di be di holofetšwe go oketšega ka 3.3% (R1547bn go ya go R1598bn). SARS e tšwelapele go kaonafatša phethagatšo ya taolo ya ditseno tša motšhelo go ka tebanyo ya leano la obamelo le ditherišano tša tiišetšo ya molao go fihlelela kabo ya godimo ya obamelo ya balefela motšhelo. Mrn. Kieswetter o tlaleleditše ka gore, “Mola mošomo wa ekonomi o le bohlokwa bakeng sa koleka ya ditseno tša motšhelo, boitšhimolliši bja SARS bo šomile botse ka go fetiša kamego mpe ya ekonomi ya mo nageng le ya lefase ka bophara.

“Maitekelo ka moka a obamelo ya SARS a dirile dikabelo tša 12% go nete ya ditseno tšeo di kolekilwego. Se se nyalelana le filosofi ya taolo ya rena ya ditseno yeo e laeditšego maiteko a dipelo tša tlaleletšo ya R92.5bn yeo e tlaleleditšwego go palomoka ya ditseno tša R784bn tšeo di kolekilwego go fihla gabjale. Tšeo di akareditšwego ka go maitekelo a obamelo ke diarea tša go nyalelana le dikoleka tša dikoloto tša kheše, go thibela dikleimi tša go se

dumelelele le ditefelamorago tša bomenetša, taolo ya ribollo ka boithaopo, twantšho ya digongwana tša bosenyi bja motšhelo gammogo le phedišo ya tekolo ya bomenetša le Khasetomo.”

Go hlatholla ntlha ye, Khomišinare wa SARS o boletše gore maitekelo a taolo ya SARS ka go ngwaga wa gabjale wa ditšhelete ya go sepetša obamelo ya motšhelo, e akaretša:

- Dikgetsi tše 831,797 tša dikoloto le 186,691 ya dithomelo tša taelo ya mafelelo gape e phethagaditšwe ka katlego, ka kgonagalo ya dikoleka tša R 35.2bn.
- SARS e thibetše R28bn ya dikleimi tša go se dumelelwe le bofora gore di se tšweletšwe.
- Go tlhongwa ga sehlopha se se kgethegilego sa go lekola ditefelo tša motšhelo wa sebakanyana ka nepo, go kgontšhitše koleka ya R8.4billion.
- Palo ya go feta ditshwaro tše 2,675 tša Khasetomo tšeo di phethagaditšego koleka ya R1.2 bn.
- Mošomo wa SARS go diarea tša digongwana tša motšhelo le bosenyi bja Khasetomo o golela godimo, ka phethagalo ya dikoleka tša R1.9bn.
- Taetšo e tee (1) ya taelo ya tšhireletšo ya dithoto e ile ya dirwa ya boleng bja R150 million.
- Tekanyetšo ya boleng bja dithoto tšeo di bilego ka fase ga ditaetšo tša tšhireletšo e bile R2.9 billion.
- Go likwiteita le go amoga dithoto tša boleng bja R2.3 bn go dirilwe.
- SARS gape e dirile ditshwaro tše 478 tša kgwebo yeo e sego molaong, ka phethagalo ya dikgolego tše 403 le dikamogo tše 252.

Mrn. Kieswetter o boletše gore, “SARS e tla tšwelapele go kaonafatša tirelo ya yona go balefela motšhelo le bagwebi ka go fana ka tlhathollo le tiišetšo go ba kgontšha go fihlelela boitlamo bja bona bja semolao, le go thatafaletša le go lefiša dikotlo tša godimo go balefela motšhelo le bagwebi bao ba dirago ka bomo go se obamele. Tlhohleletšo ya go oketša tirišo ya theknolotši, kudu ka tirišo ya data e kgolo, go ithuta ka metšhene le phethagatšo le tirišo ya data ya leloko la boraro e tla tšwelapele go katološwa. SARS e gare e kaonafatša tsenyatšhomong ya yona ya ditseno go ya le Pono ya yona ya 2020-2025 le Phegelelo ya Leano la Obamelo ka Boithaopo.

Tshekatsheko ya Khasetomo ya bomenetša, taodišo yeo e sego ya maleba ya metšhelophahlogae, bomenetša bja digongwana bja motšhelo, go akaretša ditiragalo tšeo di sego molaong le dikamano tša go nyalelana le melato ya go thopšwa ga mmušo, bo tla dula e le area ya tsepelelo ya rena e kgolo.

SARS e tlhohleletša balefela motšhelo go diriša lenaneo la go ribolla ka go ithaopa go laola merero ya bona ya motšhelo. Le ge go le bjale, balefela motšhelo ba swanetše go ribolla ka boithaopo go se obamele gofe goba gofe go SARS, ka ge lenaneo le le ka se hwetšagala ge SARS e ka lemoga ka boyona ka ga go se obamele fao. Ka mokgwa wo, SARS e tla fana ka dintlha tše dingwe tša ka fao o ka fihlelelago lenaneo. SARS e gare e kaonafatša tsenyatšhomong ya yona ya ditseno go ya le Pono ya yona ya 2020-2025 le Phegelelo ya Leano la Obamelo ka Boithaopo.

Mrn. Kieswetter o boletše gore, “Go ya ka matsha ao a lego ka godimo, le koketšego e kgolo ya potego yeo balefela motšhelo le bagwebi ba nago le yona ka SARS, re holofela gore mošomo wa rena le tsepelelo ya godimo go ditebo tša tagafara ya rena re tla phethagatša ditseno tšeo di holofetšwego bjale ka ge go rerišanwe le Tona.”

Go hwetša tshedimošo enngwe, ikgokaganye le SarsMedia@sars.gov.za

25 year of serving a Higher Purpose, Your Tax Matters!